

15

Heks!

Rondom kunsthall Artphy is de rijke historie van Westerwolde hier en daar in het landschap terug te vinden, bijvoorbeeld het rijksmonument de Giezelbaarg. Het kleine heuveltje is nu begroeid met eiken. Aan de voet ervan staat een monumentje ter nagedachtenis van de heksen die daar eind 16de eeuw verbrand zijn. Deze terechtstellingen zijn aanleiding voor de tentoonstelling 'Heks!', dat wil zeggen de microgeschiedenis van toen op en rond de Giezelbaarg. De link met het heden is snel gelegd en gaat verder dan Centraal Westerwolde en heeft het wereldse macroniveau bereikt, want nog altijd worden sterke vrouwen 'gebrandmerkt' met de uitspraak 'Heks!'. Voor Artphy is dan ook het centrale concept 'Micro toen, Macro heden' leidraad voor meerdere tentoonstellingen en activiteiten in de komende jaren.

Voor deze tentoonstelling hebben we acht kunstenaars benaderd. Jimini Hignett, Ayo, Remco Torenbosch, Susanna Inglada, Beth Namenwirth, Laurence Herfs, Hertog Nadler en Rose Akras hebben allen een uitstekende staat van dienst. Gezamenlijk hebben we met hen een bijzondere tentoonstelling opgebouwd met nieuwe intrigerende kunstwerken.

De kunstenaars hebben ieder op een eigen creatieve wijze vormgegeven aan het thema. Ze werden door ons verleid met de historische verhalen over de vervolging en verbranding van de 21 heksen. Gelijktijdig memoreerden we samen aan de actualiteit van 'MeToo' en het onderling 'brandmerken' van politici in de 2de kamer met het woord 'heks!'.

We zijn heel blij met de manier waarop de kunstenaars de uitdaging zijn aangegaan. De kunstenaars laten een open houding zien van nieuwsgierigheid en experiment, waarbij de traditionele kunsttradities zowel omarmd, losgelaten als vervreemd worden.

De verbeelding komt in 'levende lijve' ook goed tot haar recht met de performances die op 2 middagen tijdens de tentoonstelling gegeven worden.

We danken naast de kunstenaars en de vrijwilligers ook Albert Buursma die gezorgd heeft voor het verbeelden van de regionale historische context.

De schoonheid straalt af van de vele kunstwerken. Gelijktijdig intrigeren en verrassen ze. Klein en groot. Ingetogen en uitbundig. Geniet en verwonder!

Giezelbaarg

Susanna Inglada

(1983 Spain)

Woont en werkt in Amsterdam

Susanna Inglada studeerde eerst theater in Barcelona. Ze maakt nu grootschalige schilderijen en tekeningen, soms gecombineerd met glaswerk op ramen. Ze geven o.a. het gevoel van beweging.

Ambigüiteit en humor spelen een grote rol in haar werk.

Haar werk onderzoekt machtsverhoudingen, autoriteit, corruptie, medeplichtigheid en genderongelijkheid. Ze is geïnspireerd door de Catalaanse en Spaanse cultuur, geschiedenis en politiek die haar omringen. Haar installatie en tekeningen in Artphy fungeren als hoofdstukken van een verhaal waarin deze onderwerpen worden gepresenteerd aan de hand van samengeperste, worstelende lichamen. In deze scenario's van kronkelende personages, die zijn opgezet als op een theaterset, komt de kijker in een scène waarin hij of zij prompt een van de acteurs wordt. Of alsof je door levensgrote prentenboeken loopt waar je zelf de woorden mag verzinnen.

Beth Namenwirth

(1969, Cambridge US)

Woont en werkt in Haarlem

Beeldend kunstenaar Beth Namenwirth heeft het thema 'Heks' verbeeld in een serie schilderijen van vrouwen.

Bij 'heks' dacht Beth Namenwirth aan een vrouw die zo sterk is dat ze zich kan losmaken van alle verwachtingen van andere mensen en groepen. Ze heeft de kracht om trouw aan zichzelf te zijn en haar eigen weg te volgen. Dit veroorzaakt soms weerstand of zelfs vijandigheid van mensen, die zich erdoor bedreigd voelen.

Toen Beth met deze gedachte naar de mensen in haar leven keek, wist ze meteen wie deze moderne heksen waren en wie niet. Er was geen twijfel mogelijk. Zo ontstond het plan om van elk van deze moderne heksen een portret te schilderen. Door hen te interviewen, en de voorwerpen in hun omgeving te laten zien op de schilderijen werd het beeld compleet. Ieder portret heeft een andere geometrische vorm om hun karakter en de excentriciteit te benadrukken. Dat ze allemaal ook een kat hebben, is toeval, en een leuke bijkomstigheid.

Laurence Herfs

(1994, Heemskerk)

Woont en werkt in Den Haag

Beeldend kunstenaar en academisch onderzoeker Laurence Herfs heeft voor deze tentoonstelling 2 series tekeningen gemaakt. 'Wat Het Water Mij Gaf': over de watermetafoor, waarbij als heks vervolgte vrouwen de waterproef ondergingen. Verdronk ze dan was ze onschuldig, bleef ze drijven was dat een bewijs van haar hekserij. Een metafoor voor de 'catch-22' waar vrouwen die misbruik en aanranding ervaren mee te maken krijgen als hun mond open (willen) doen.

De gedaanteverwisselende wezens in de serie 'Vrouwenmonsters', zoals gezichtloze heksen en samengeplakte cyborgs, balanceren op een grensgebied tussen mooie en monstrueuze vrouwenlichamen. Hoe nemen ze op de juiste manier ruimte in, en wanneer worden ze storend? Welke vorm, kleur, pose voelt als goed en welke als fout? Daarbij zetten ze de toeschouwer aan tot nadenken over hoe het vrouwenlichaam dient als gecontroleerde en gepolitiseerde ruimte, onder wiens druk ze continu transformeert, vervormt en verdraait.

Jimini Hignett & Jo Lewington

(1960)

(1937)

Wonen en werken in Amsterdam en Oxfordshire

'UP IN SMOKE' is een installatie die hedendaagse vrouwenhatende 'incel' groepen met historische praktijken van heksenvervolgning verbindt. Centraal staat een brandstapel. Erboven hangt 'rookwolk' van 365 kleine keramische objecten. Deze verbeelden alles wat in rook is opgegaan, wat verloren is door de vlammen van de heksenverbrandingen van toen, en wat nog steeds verloren gaat wanneer kennis, vaardigheden, en manieren van samenwerken van vrouwen worden afgekeurd. Gecombineerd met de porseleinen rook en de symbolische brandstapel zijn stemmen hoorbaar - boze, bittere, denigrerende mannenstemmen die geweld tegen vrouwen verheerlijken en het smeulende vuur van hedendaagse vrouwenhaat aanwakkeren. Het zijn citaten van verschillende bestaande incel internetfora - incel groepen die feminisme verantwoordelijk achten voor het ondermijnen van de 'natuurlijke orde' van mannelijke suprematie, en o.a. trachten andere incels te overtuigen dat het verkrachten van vrouwen gerechtvaardigd is, De stemmen zijn zowel van originele sprekers als ook ingesproken door acteurs. Tijdens het enorme aantal uren dat Jimini samen met haar moeder besteedde aan het maken van de kleiobjecten, bespraken ze de invloed van vrouwenhaat op hun eigen leven en de samenleving, en de relatie tot de markteconomie. Hun werkproces past niet in een kosteneffectief kapitalistisch systeem, het is de tegenpool van winstgevende productie - een belichaming van de weerstand tegen maximaal winstbejag. Een inspirerende echo van vrouwen die zich in het verleden verzetten tegen het oprukken van een kapitalistisch systeem.

Ayo

(Uganda)

Woont en werkt in Nijmegen

Ayo's werk bestaat uit onderzoeksprojecten waarbij vormen veranderen in film, beeldhouwwerken en performances. Ayo's praktijk is gebaseerd op een verlangen om tegenverhalen te zoeken en om geschiedenissen opnieuw te vertellen. Inspiratiebronnen ontspruiten uit archiefmateriaal, mondelinge geschiedenissen, immateriële vormen van cultureel erfgoed en obscure gevoelens van ontheemding binnen de hedendaagse Afrikaanse diaspora.

De installatie in Artphy 'Elders, Shades and Healers' bestaat uit fotografie en video, werk afkomstig van archiefmateriaal en ook beeldhouwwerken. Met tekst en geluid, waardoor de historische omissie van traditionele medicinale kennis en praktijken van Afrikaanse vrouwelijke genezers naar voren wordt gebracht.

Ayo's installatie is mede geïnspireerd op een citaat van Barbara Ehrenreich en Deidre English: "Vrouwen zijn altijd genezers geweest. Zij waren de artsen en anatomen zonder vergunning. Het waren abortusartsen, verpleegkundigen, hulpverleners, apothekers, etc. Geneeskunde maakt deel uit van ons erfgoed als vrouw, onze geschiedenis, ons geboorterecht."

Chaja Hertog & Nir Nadler

(Amsterdam 1978)

(Haifa 1977)

Wonen en werken in Amsterdam

Kunstenaarsduo Hertog Nadler werkt in verschillende disciplines van beeldende kunst, performance en film. Hun werk onderzoekt de relaties tussen het natuurlijke en het kunstmatige, tussen politiek en poëtica; vaak gecombineerd met lichamelijkheid, humor en het verstrijken van de tijd. Vanuit verschillende achtergronden – Europa en het Midden-Oosten – combineert hun samenwerking twee benaderingen tot één visie die tegenstrijdigheid omarmt. In elk nieuw werk combineren ze filmische en theatrale talen om te reageren op een bepaalde locatie, zijn geschiedenis, mythen, landschap en gemeenschappen.

In de video 'Obelisk', die met de grens van het sublieme en het absurde speelt, loopt een langwerpige figuur met bijzonder lang haar door uiteenlopende landschappen. In deze zwerftocht wordt het stapsgewijs duidelijk dat de mythische figuur in feite een samenstelling is van een meisje dat op de schouders van haar vader zit. Deze rite de passage markeert de overgang van kind naar volwassene en verbeeldt de wereld die nagelaten wordt aan de volgende generatie.

Remco Torenbosch

(1982)

Woont en werkt in Amsterdam

Beeldend kunstenaar Remco Torenbosch onderzoekt de sociaaleconomische en politieke krachten die vaak een onzichtbare maar diepgaande invloed hebben op de mondiale samenleving. Voor het werk 'Olfaction' onderzocht Remco de geschiedenis van geurmarketing die middels de verspreiding van speciaal ontwikkelde geuren, veelal in warenhuizen, wordt ingezet om het koopgedrag van consumenten te bevorderen. Voor deze tentoonstelling ontwikkelde Remco met de hulp van geurmarketeers een reeks nieuwe geuren, gemaakt met de meest giftige planten die in de Nederlandse natuur voorkomen en vallen onder de zogenoemde categorie heksenkruiden. Met dit werk combineert Remco hedendaagse methodes als geurmarketing met de eeuwenoude sturende werking van geuren in de botanie, esoterie, en hekserij. Voor de tuin van Artply selecteerde Remco een aantal giftige heksenkruiden en -planten, die via een plattegrond te vinden zijn in de parktuin.

Rose Akras

(1972, S. Paolo, Brazilië)

Woont en werkt in Amsterdam

Aspecten van de eeuwenoude geschiedenis van de hekserij is het uitgangspunt voor de performance van Rose Akras en de groep Flam. Het geloof in het vliegen van heksen is mogelijk gebaseerd op oude paganistische religies, waarbij mensen bevestigen uit hun lichaam te kunnen treden en spirituele reizen te ervaren door het gebruik van kruidenpreparaten. Deze 'vlieg' ervaring vond waarschijnlijk plaats in een staat van trance en hallucinatie, mogelijk veroorzaakt door deze preparaten van planten of paddenstoelen die hersenen en perceptie beïnvloeden. Een gering lichaamsgewicht was een populair teken van heks zijn.

Het schilderij *Vuelo de brujas* ('de Vlucht van de Heksen') van Francisco de Goya geeft een bijna sereen tafereel weer. De monden van de brujas (heksen), zijn dicht bij het lichaam van het slachtoffer, ze zouden immers hun bloed drinken, of in een andere interpretatie hen nieuw leven inblazen, maar bloed is niet te zien. In dit schilderij lijken de brujas een bijna delicaat gebaar te maken naar het slachtoffer.

Ondanks het onderhuidse gevoel van gevaar toont het schilderij geen vliegende, maar zwevende lichamen die ons in een andere heksenwereld brengen: meer mystiek en minder karikuraal.

Naast Goya wordt Rose geïnspireerd door de Franse filosoof Henri Bergson. Echte tijd is volgens Bergson in feite oneindig, een stroom die altijd doorgaat zonder orde of reden.

De manier waarop wij tijd organiseren, de kloktijd, zou eigenlijk ruimte zijn: door tijd te meten creëren we ruimte. Soms beleven we een uur als langer of korter.

Om het gevoel van puur tijd proberen te ervaren is Rose met een draaien praktijk begonnen.

Na ongeveer een uur draaien komt er een gevoel van eindeloosheid, vallen op de grond is de enige optie: het lichaam strijdt tussen aarde en hemel.

De weegschaal, de gebaren, kleuren en kleding van het schilderij van Goya en het draaien zijn uitgangspunten voor deze performance.

Uitvoering van de performances vindt plaats op 4 en 18 september.

De Heks van Almen

Theatervoorstelling

In 1472 vond op het kerkplein in Almen de eerste heksenverbranding van Nederland plaats. 'Theatermakers Achterhoek' maakte een theatervoorstelling over deze onvoorstelbare gebeurtenis. Ook in Westerwolde bij de Giezelbaarg vonden terechtstellingen plaats van voor hekserij veroordeelde vrouwen. Dit fenomeen heeft de theatergroep meegenomen in hun voorstelling!

In de periode van de expositie HEKS! speelt toneelgroep "Theatermakers Achterhoek" zes keer het toneelstuk 'De Heks van Almen'. De data zijn: **5, 6, 7 en 12, 13, 14 augustus.**

De ticketverkoop gaat via de website van Theatermakers Achterhoek.

Lezingen en performances tijdens expositie 'Heks!'

De Micro geschiedenis rond de Giezelbaarg en de vervolging van tovenaars, ook wel heksen genoemd. En de Macro actualiteit van het nog altijd kleineren, brandmerken en negeren van sterke vrouwen. In het licht van de verschillende invalshoeken hebben we de wetenschappers Albert Buursma, László Sándor Chardonnens, Marsha Bruinen en Susanne Täuber gevraagd essays te schrijven over deze onderwerpen. En Christien Boomsma, Bianca Mastenbroek, Heleen van den Hoven en Martijn Lindeboom hebben een eigentijds fantasy-verhaal aan het papier toevertrouwd. Het is een mooi boek geworden, geïllustreerd door Remco Nieboer.

Resultaat: het boek 'Heks!' - Verleden, heden en toekomst van de hekserij in Groningen.

Op zondag 4 en 18 september gaat Artphy weer evenementen organiseren geënt op deze thematiek:

- Per middag twee wetenschappelijke lezingen en/of een fantasy-vertelling;
- Per middag een performance van Rose Akras en de groep Flam;
- Samenspraak met een geestelijk leider en/of gemeentebestuurder i.v.m. een mogelijke rehabilitatie van de omgekomen heksen.

Voor de exacte tijden ontvangt u t.z.t via de nieuwsbrief, of check via de website voor nadere informatie.

Artphy

Kunstruimte Artphy in het fraaie Westerwolde, in zuidoost Groningen. Artphy wordt regelmatig ook wel de 'blauwe kunstcathedraal' genoemd vanwege de omvang en de karakteristieke blauwe kleur van de constructie. Hier staat ontmoeten, verwonderen en exposeren van hedendaagse kunst centraal. Het gebouw ligt in een grote landschapstuin, omgeven door natuur, akkers en weidegronden. Gelegen aan de Ruiten Aa in het luchtkuuroord Wessinghuizen, waar tal van wandelpaden ('ommetjes') te vinden zijn.

We organiseren tentoonstellingen, concerten en lezingen over de thema's: natuur, onvolmaaktheid/vergankelijkheid, vriend- en noaberschap, wijsbegeerte...
In het park, het bos, en de weides realiseren we steeds meer kunstwerken.

Ruimte in wording

In Artphy bouwen we verder! De ruimte krijgt steeds meer structuur. De laatste ontwikkeling is de bouw van een AIR - Artist In Residence. Dit wordt een plek waar kunstenaars zelfstandig kunnen verblijven om op locatie te werken. Compleet met slaapkamers, woonkamer, keuken en badkamer!

Donateur, vrijwilliger of sponsor worden?

Mede dankzij de steun van de donateurs, vrijwilligers en sponsoren lukt het stichting Artphy een groeiend publiek te laten kennismaken met interessante, ontroerende en mooie kunst.

Meerdere donateurs en sponsoren gingen u voor! Vanaf 25 euro per jaar steun je ons. Door sponsoring via een donatie, in natura, of als vrijwilliger. Artphy heeft de (culturele) ANBI-status. Donaties zijn dus aftrekbaar van het belastbaar inkomen. We zijn een stichting zonder winstoogmerk. Geen galerie of museum in de klassieke vorm.

Ook donateur, sponsor of vrijwilliger worden van Artphy? Stuur dan een mailtje naar info@artphy.nl, vul het formulier op de website in en/of stort op rekeningnummer: NL08 TRIO 0338 6467 79. Vermeldt u ook uw email adres en de vermelding 'donatie'?

Artphy

 kunstraad
groningen

 M
mondriaan
fonds

 stichting
stokroos

Foto's: Kunstenaars, René Blansjaar, Janke Westra
Opmaak: Dirk Wenselaar
Druk: Publicom Stadskanaal

Kempkebosweg 2 - 9591 VG Onstwedde
Tel. 06 532 362 41 - info@artphy.nl
www.artphy.nl

Juli 2022